

Steblyuk S. V. Concept of formation of professional competence in future specialists from entrepreneurship, trade and exchange activities

The article formulates the main content of the definition «concept», author's definition of the concept of «the formation of professional competence in future professionals in entrepreneurship, trade and exchange activities» as interconnected elements of the pedagogical system, aimed at achieving the goals and objectives of educational activities in the context of step-by-step education is formulated. The elements of this system are: methodological approaches, principles, methods, components, indicators and levels.

The purpose of the article is to substantiate the concept of formation of professional competence in future specialists in entrepreneurship, trade and exchange activities in the system of degree education. Objectives of the study: to reveal the individual components of the concept of formation of professional competence in future specialists on entrepreneurship; to identify the didactic and specific principles and justify the efficacy of the methods as components of the concept. Clarified principles (both didactic and specific) in higher education. For the preparation of future specialists on entrepreneurship defined the principles of succession in the system of multilevel education; Europe-based Ukrainian identity; integration of technologization of the educational process of professionalization. Disclosed traditional and innovative teaching methods as part of the concept of formation of professional competence in future specialists on enterprise, trade and exchange activities. Among self-selected methods (research) of students work are: thematic projects, algorithmic (individual work on the website of the author of «Be creative»), «workshop» method of professional studies in the framework of International projects. Among the innovative: the project method, the scale of thoughts, copywriting, rafting, storytelling, Transcarpathian economic kaleidoscope, case studies, agglutination, crossen, meta-plan, diamond 9, semantic web, Socratic questionnaire, flash, mindmapping, method called fish-bone, professionally oriented games, modeling. An example of applying a case-method on classes in the discipline «Technologies» (module «Entrepreneurship») is given.

Key words: concept, concept of formation of professional competence in future specialists in entrepreneurship, trade and exchange activities, professional competence, degree education, pedagogical system, principles, teaching methods, case method.

УДК 788(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.55>

Степанова А. О.

ДУХОВА МУЗИКА Й ДУХОВА ОСВІТА: ІСТОРІОГРАФІЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Висвітлюються основні наукові та науково-педагогічні дослідження з питань розвитку духової музики й виконавства на духових інструментах. Визначаються основні напрями вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень із цієї проблеми.

У другій половині ХХ ст. наукові дослідження в галузі розвитку духової музики й духової освіти охоплюють широкий спектр проблем, пов'язаних як із подальшим розвитком і поліпшенням виконавства на духових інструментах і їх технічного вдосконалення, так і з підготовкою виконавців і викладачів гри на духових інструментах.

Історіографія наукових досліджень і наукових пошуків досить велика й різноманітна за змістом. Її умовно ми поділили на чотири напрями.

Перший напрям – це вітчизняні та зарубіжні наукові дослідження (дисертації), тематика яких пов'язана з історією розвитку духових інструментів і виконавства, їх ролі в розвитку загальної світової та вітчизняної музичної культури.

Другий напрям – дослідження (дисертації й науково-методичні праці), предмет яких пов'язаний з удосконаленням техніки виконавства на духових інструментах згідно з їх класифікацією: деревинні, мідні.

Третій напрям – це дослідження (дисертації) з проблем підготовки педагогічних кадрів із навчання гри на духових інструментах, керівників духових музичних колективів (оркестрів, ансамблів).

Четвертий напрям – це фундаментальні монографічні роботи, навчальні посібники, які визнані в професійних колах на державному рівні та рекомендовані для поширення, вивчення й застосування в практичній роботі з підготовки музикантів-духовиків і в педагогічній практиці.

Усі ці напрями охоплюють основний теоретичний і практичний зміст феномена духової музики та основні види її виконавства.

Ключові слова: гра на духових музичних інструментах, дослідження в галузі духової музики.

Навчання гри на духових інструментах є складником музично-педагогічної науки, яка розглядає загальні закономірності процесу навчання. Вітчизняна педагогічна наука в галузі виконавства на духових інструментах налічує не більше ніж 80 років.

Мета статті – висвітлити основні наукові та науково-педагогічні дослідження з питань розвитку духової музики й виконавства на духових інструментах.

Видатним виконавцем і педагогом, що поклав початок розвитку радянської методики гри на духових інструментах, був видатний музикант-кларнетист, професор С. В. Розанов (1870–1937).

Під його керівництвом у 20–30 роки ХХ ст. у Московській консерваторії створюються перші російські методичні посібники – це головним чином так звані «школи гри» – такі як «Школа гри на флейті» М. І. Платонова (1931), «Школа гри на трубі» Г. А. Орвіда (1932), «Школа гри на тромбоні» В. М. Блажевїча (1939), на гобої Н. В. Назарова (1939).

Результатом цих методичних пошуків стала робота С. В. Розанова «Основи методики викладання гри на духових інструментах», видана в 1935 р. Це була перша праця, що поставила гру на духових інструментах на наукову основу.

У цій роботі С. В. Розанов сформулював принципи, які стали основними в методиці навчання гри на духових інструментах.

Отже, наприкінці 30-х років ХХ ст. з'явилася солідна теоретична база, що дало змогу підняти викладання гри на духових та інших музичних інструментах на новий якісний рівень.

Педагоги-духовики ХХ століття – тромбоніст В.М. Блажевич (1881–1942); кларнетист Б. А. Диков (1918–2006); трубач Г. А. Орвід (1904–1980); флейтист Н. І. Платонов (1894–1967); кларнетист С. В. Розанов (1870–1937); валторніст А. І. Усов (1895–1981); кларнетист А. А. Федотов (1925–2015); флейтист В. Н. Цибін (1877–1949) – сформулювали так звану психофізіологічну школу гри на духових інструментах, основною вимогою якої було свідоме ставлення до виконавського процесу. Гра на духових інструментах розглядалася ними як складний психофізіологічний акт, керований вищою нервовою діяльністю людини.

Першим із музикантів-духовиків, що став автором дисертаційного дослідження з методики гри на духових інструментах, став Олександр Георгієвич Семенов (1907–1958), який у 1938 р. захистив дисертацію на тему «Основні методичні принципи розвитку техніки виконання на кларнеті». Це поклало початок розвитку методики навчання гри на духових інструментах на науковій основі.

У другій половині ХХ ст. наукові дослідження в галузі розвитку духової музики й духової освіти охоплюють широкий спектр проблем, пов'язаних як із подальшим розвитком і поліпшенням виконавства на духових інструментах і їх технічного вдосконалення, так і з підготовкою виконавців і викладачів гри на духових інструментах.

Ці наукові дослідження можна умовно поділити на такі напрями:

Перший напрям – це вітчизняні та зарубіжні дослідження, тематика яких пов'язана з історією розвитку духових інструментів і виконавства, їх ролі в розвитку загальної світової та вітчизняної музичної культури.

Другий напрям – дослідження, предмет яких пов'язаний з удосконаленням техніки виконавства на духових інструментах згідно з їх класифікацією: деревинні, мідні.

Третій напрям – це дослідження з проблем підготовки педагогічних кадрів із навчання гри на духових інструментах, керівників духових музичних колективів (оркестрів, ансамблів).

Четвертий напрям – це фундаментальні монографічні роботи, навчальні посібники, які визнані в професійних колах на державному рівні та рекомендовані для поширення, вивчення й застосування в практичній роботі з підготовки музикантів-духовиків і в педагогічній практиці.

Перший напрям варто характеризувати у двох аспектах, таких як *мистецтвознавчий і просвітницький*.

Мистецтвознавчий аспект досліджень представлений у сучасній науковій думці вітчизняними та зарубіжними дисертаціями, предметом яких є історія розвитку духових інструментів, їх використання в професійних і побутових цілях, їх ролі в розвитку музичної культури.

Серед вітчизняних досліджень останніх десятиліть варто відзначити докторське дослідження П. Ф. Круля «Генезис духового та ударного виконавства України», у якому вперше розглядаються формування й розвиток професійного духового й ударного музичного інструментарію в його сукупності, повноті взаємозв'язків і пропорцій, з урахуванням принципу глибокої соціально-історичної обумовленості всіх процесів, змін і зрушень у сфері музичної культури України [1].

Іще одним фундаментальним дослідженням є дисертація В. О. Богданова «Шляхи розвитку духового музичного мистецтва в Україні (від витоків до початку ХХ століття)», у якій автор розглядає еволюцію духового музичного мистецтва України як історичний процес, пов'язаний з інструментарієм і концертною практикою [2].

Заслуговує на увагу й кандидатська дисертація Ю. А. Рудчука «Духова музика України у XVIII–XIX століттях», у якій визначаються перші в історії України осередки процесу розвитку духового виконавства: Запорізька Січ, військові оркестри, музичні цехи, народний побут, сільські ансамблі, навчальні заклади та міські капели [3].

Заслуговують на увагу й дослідження російських авторів, у яких розглядаються питання становлення та розвитку духової музики й виконавства на духових інструментах. Це насамперед докторське дослідження В. В. Березіна «Духові інструменти в музичній культурі класицизму», в якому досліджується застосування різних духових інструментів, таких як флейта, гобой, англійський рожок, кларнет, басет-горн, фагот, валторна, труба, тромбон, серпент, на територіях таких країн, як Чехія, Угорщина, Німеччина, Англія, Франція, Росія в епоху класицизму – XVIII ст. [4].

Низка дисертаційних робіт російських дослідників присвячена еволюції виконавства на різних духових інструментах у різні періоди світової музичної культури. Це роботи С. Г. Проскурина «Труба в епоху Бароко», А. Ф. Вдова «Валторна в музиці композиторів Віденської школи», В. П. Давилова «Гобой в інструментальній музиці XVIII ст.», І. В. Віскової «Шляхи розширення виразності деревинних музичних інструментів у музиці другої половини ХХ ст.», В. О. Захарової «Флейтова культура Франції» та ін.

Просвітницький аспект першого напрямку визначається дослідженнями, спрямованими не тільки на мистецтвознавчий, а й на педагогічний профіль. Це наукові дослідження останніх двох десятиліть, які загалом

охоплюють спектр проблем, що визначаються сучасними вимогами до підготовки професійних музикантів і майбутніх учителів музики до професійної діяльності.

У дослідженні П. Б. Косенко «Методика особистісно орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики» досліджується проблема вдосконалення методики навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованого підходу [5].

У дисертації Н. Г. Мозгальнової «Формування музичного мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки» авторка розкриває проблему формування музичного мислення майбутнього вчителя в процесі інструментальної підготовки. У ній визначено сутність, структурні компоненти музичного мислення вчителя та педагогічні умови його формування [6].

Другий напрям, що визначає дослідження, предмет яких пов'язаний з удосконаленням техніки виконавства на духових інструментах згідно з їх класифікацією, представлений низкою дисертацій вітчизняних і зарубіжних авторів.

Докторська дисертація В. Т. Посвалюка «Шляхи становлення і проблеми розвитку української школи виконавства на трубі» висвітлює процес формування й розвитку української школи гри на трубі з урахуванням виконавських особливостей різних регіонів, наявність яких цілком природна в умовах такої великої держави, як Україна [7].

Варто звернути увагу на кандидатське дослідження Г. П. Марценюка «Етапи становлення та проблеми розвитку українського тромбового виконавства (кінець XIX–XX сторіччя)». Ця робота присвячена дослідженню історії розвитку українського тромбового виконавства, етапів становлення та розвитку української школи тромбона з урахуванням виконавських особливостей у різних регіонах України [8].

Дослідження О. В. Федоркова «Український ансамбль тромбонів у контексті світового музичного мистецтва» присвячено вивченню специфіки історичного розвитку українського ансамблю тромбонів у контексті світового тромбового мистецтва [9].

До другого напрямку варто зарахувати й дослідження В. В. Громченка «Кларнет у музичній культурі Європи XVIII століття», у якому досліджено кларнетове виконавство в Європі XVIII ст. [10].

Дисертація А. М. Понькіної «Саксофон у музичній культурі XX століття (на матеріалі сонатної творчості зарубіжних та українських композиторів)» обґрунтовує специфіку саксофона, його технічні та виразові можливості в музичній творчості XX ст. [11].

У дослідженні І. С. Палійчука «Український концерт для мідних духових інструментів (1950–2000)» вивчається український концерт для мідних духових інструментів у контексті загальноєвропейського процесу розвитку жанру [12].

Серед зарубіжних досліджень варто відзначити дисертацію І. В. Віскової «Шляхи розширення виразних можливостей деревинних духових інструментів у музиці другої половини XX ст.», де розглядаються питання формування уявлень про технічні та виразні можливості деревинних духових інструментів в інструментознавчій літературі XIX–XX ст. [13].

Дисертація С. В. Кирилова «Техніка гри на саксофоні і проблеми інтерпретації оригінальних творів» досліджує питання емоційно-естетичної, художньо-творчої й технічної сфери сучасного саксофоніста в умовах сольного виконавства в межах наступності музично-художніх традицій [14].

Заслуговує на увагу дослідження О. О. Бучнева «Особливості використання технічних засобів у навчання гри на духових інструментах», у якому розглядається сучасна методика використання різних приладів для об'єктивного візуального контролю, налаштування й оцінювання звуків [15].

У дисертації С. С. Тихомирова «Збереження оркестрових засобів як принцип інструментовки в жанрах вітчизняної духової музики» автор вивчає застосування інструментів та оркестрових груп відповідно до закономірностей їх сприйняття, а також особливості використання так званих «чистих тембрів» [16].

Третій напрям, що стосується досліджень із проблем підготовки педагогічних кадрів із навчання гри на духових інструментах, керівників духових музичних колективів (оркестрів, ансамблів), представлений у вітчизняних і зарубіжних дисертаційних роботах найбільш чисельно.

З останніх робіт – це фундаментальне дисертаційне дослідження В. М. Лабунця «Методична система інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики», де розроблено концептуальну модель інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики в системі багаторівневої мистецької освіти [17].

Заслуговує на увагу й кандидатське дослідження В. І. Федоришина «Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування», у якому досліджено й доведено залежність ефективності формування виконавської майстерності в процесі колективного музикування від упровадження експериментальної методики, що передбачає органічну єдність емоційного, раціонального та технічного у виконавстві, активізацію мотиваційної спрямованості майбутніх учителів музики в камерно-оркестрових колективах, становлення індивідуального стилю керівництва оркестровою групою студентів за умов творчої взаємодії [18].

Іще одне дослідження В. І. Федоришина – докторська дисертація «Теорія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики на акмеологічних засадах», де визначено й обґрунтовано парадигму акмеологічної зорієнтованості навчального процесу в інститутах мистецтв, що є основою оптимізації підготовки висококваліфікованих фахівців музично-педагогічного профілю в сучасних умовах [19].

До цього ряду варто зарахувати кандидатське дослідження Л. І. Паньків «Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами», де авторка створила й експериментально апробувала організаційно методичну систему підготовки майбутніх учителів до керівництва учнівськими музичними колективами [20].

Найближчим до нашого предмета дослідження є кандидатське дослідження О. П. Палаженко «Методика формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах», у якому вперше розроблено й апробовано методику формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах, що відповідає якісному оновленню позашкільної музичної освіти; визначено принципи й педагогічні умови ефективного формування виконавських умінь учнів-духовиків; розроблено критерії та рівні сформованості виконавських умінь учнів-духовиків; конкретизовано сутність понять «виконавство», «виконавські вміння», «виконавська майстерність» у контексті навчання гри на духових музичних інструментах [21].

Четвертий напрям, який має велике значення для розвитку, популяризації та застосування в навчальному процесі підготовки професійних музикантів, – це фундаментальні монографічні роботи, навчальні посібники, які визнані в професійних колах на державному рівні та рекомендовані для поширення, вивчення й застосування в практичній роботі з підготовки музикантів-духовиків і в педагогічній практиці.

Наукова думка з питань розвитку духової музики, починаючи з періоду її виникнення як жанру, має багато напрацювань європейських музичних діячів. Це насамперед перші трактати про духові інструменти й навчання гри на духових інструментах – італійського трубача Чезаре Бендинеллі (Cesare Bendinelli; 1542–1617), теоретика музики Людовіко Закконі (Ludovico Zacconi; 1555–1627). Значний внесок у розвиток духового виконавства й технічного вдосконалення духових інструментів зробили австрієць Еріх Хорнбостель (Erich von Hornbostel (1877–1935) і його німецький колега Курт Загс (Curt Sachs; 1881–1959), бельгієць Віктор Махілон (Victor-Charles Mahillon; 1841–1924) та ін.

У Російській імперії та, зокрема, на території українських земель наприкінці XIX – початку XX ст. проблемі духових інструментів і виконавства значну увагу приділили росіянин українського походження Петро Зімін (1890–1972) та чеський музикознавець Антонін Модр (роки життя невідомі), які класифікували духові музичні інструменти, їхня класифікація діє до цього часу.

Останнім часом увага авторів історичних розвідок звернена на історію та сучасний стан розвитку духової музики й духового виконавства. Особливо ця проблема постала після того, як у 1991 р. Україна стала суверенною державою.

Останні десятиліття дали українській духовій музиці та виконавству низку фундаментальний праць, які увійшли в скарбницю українського музикознавства та музичної педагогіки. Одними з основних праць є монографії, що створені на основі докторських і кандидатських досліджень. До таких варто зарахувати монографічні праці П. Ф. Круля, В. О. Богданова, Г. П. Марценюка, Ю. А. Рудчука та ін.

Значним внеском у розвиток історії української духової музики є монографія П. Ф. Круля «Національне духове інструментальне мистецтво українського народу», де здійснено теоретичне осмислення проблем генезису духового інструментарію в національній музичній культурі України, який впливає зі світового інструментознавства [22].

До наукових історичних видань, що використовуються в навчальному процесі, варто зарахувати монографію професора В. О. Богданова «Історія духового музичного мистецтва України: Від найдавніших часів до початку XX ст.», яка написана на матеріалі дисертаційного дослідження й має два видання [23].

Великого значення в науково-навчальному плані мають наукові праці українського академіка, професора, факотиста В. М. Апатського. Це історичні фундаментальні розвідки:

«Історія духового музикально-исполнительского искусства», присвячена історії духового музично-виконавської мистецтва від найдавніших часів до XXI ст. [24];

«Історія духового музикально-исполнительского искусства» (книга II), присвячена історії духового музично-виконавської мистецтва в період від середини XIX – на початок XXI ст. ст. [25].

Навчальний посібник В. М. Апатського «Основы теории и методики духового музикально-исполнительского искусства» є одним із основних навчальних посібників для вищих навчальних закладів, що готують професійних музикантів-духовиків. У ньому розглядається широке коло питань, пов'язаних із теорією і методикою духового виконавства [26].

Варто уваги історико-біографічна праця Р. А. Вовка «Портрети корифеїв», де представлено творчі портрети провідних педагогів кафедри дерев'яних духових інструментів НМАУ ім. П. І. Чайковського, які своєю діяльністю сприяли, сприяють і надалі сприятимуть подальшому розвитку та процвітанню духового інструментального мистецтва й вітчизняної музичної культури [27].

Вагоме значення для розвитку духової музики та педагогічної думки в галузі навчання гри на духових інструментах мають періодичні науково-педагогічні видання. Серед таких варто виділити збірник наукових праць кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету «Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя» який видається з 2006 р. [28].

Зразком таких періодичних видань може бути й Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського, який до 100-річчя НМАУ імені П. І. Чайковського присвятив свій випуск жанру духової музики [29].

Що стосується зарубіжних видань із четвертого напрямку, які висвітлюють історико-теоретичну проблему оркестрової й, зокрема, духової музики та підготовки педагогічних кадрів, користуються великим попитом у навчальних закладах українських ВНЗ, то це насамперед праці фахівців часів колишнього Радянського Союзу. Одним із найбільш значних видань середини ХХ ст. є чотирьохтомна праця видатного композитора, музикознавця, педагога Дмитра Романовича Рогаль-Левицького «Сучасний оркестр» (1953–1956) [30].

Також до найвідоміших належать науково-педагогічні праці та навчальні посібники Ю. О. Усова «Історія вітчизняного виконавства на духових інструментах» (1978), «Історія зарубіжного виконавства на духових інструментах» (1975), С. Я. Левіна «Духові інструменти в історії музичної культури» у двох частинах (1973–1983), Б. О. Дикова «Методика навчання гри на духових інструментах» (1965), А. О. Федотова «Методика навчання гри на духових інструментах» (1975) та ін.

Серед найбільш популярних робіт останнього десятиліття варто назвати монографію Н. В. Волкова «Теорія та практика мистецтва гри на духових інструментах» (2008), навчальні посібники К. А. Квашніна «Питання методики навчання гри на духових інструментах» (2011), В. Н. Гержева «Методика навчання гри на духових інструментах» (2015).

Найбільш відомими й розповсюдженими в навчальних колах є роботи Ю. О. Усова «Історія вітчизняного виконавства на духових інструментах» та «Історія зарубіжного виконавства на духових інструментах», у яких автор найповніше й найглибше розкриває історію виникнення духових інструментів і духової музики від найдавніших часів до сьогодення.

Початком другого етапу автор вважає ХVІІ ст. (1607 р.), коли видатний італійський композитор Клаудіо Монтеверді (Claudio Giovanni Antonio Monteverdi; 1567–1643) об'єднав наявні в той час струнні, духові, клавішні та ударні інструменти в одне й так створив оркестр [31].

На підставі вищевикладеного варто зробити висновок, що стан науково-теоретичної та методичної думки з питань розвитку духової музики й виконавства на духових інструментах має велику історію, яка починається з найдавніших часів.

Висновки. Історіографія наукових досліджень і наукових пошуків досить велика й різноманітна за змістом. Її умовно ми розділили на чотири напрями:

Перший напрям – це вітчизняні та зарубіжні наукові дослідження (дисертації), тематика яких пов'язана з історією розвитку духових інструментів і виконавства, їх ролі в розвитку загальної світової та вітчизняної музичної культури.

Другий напрям – дослідження (дисертації та науково-методичні праці), предмет яких пов'язаний з удосконаленням техніки виконавства на духових інструментах згідно з їх класифікацією: деревинні, мідні.

Третій напрям – це дослідження (дисертації) з проблем підготовки педагогічних кадрів із навчання гри на духових інструментах, керівників духових музичних колективів (оркестрів, ансамблів).

Четвертий напрям – це фундаментальні монографічні роботи, навчальні посібники, які визнані в професійних колах на державному рівні та рекомендовані для поширення, вивчення й застосування в практичній роботі з підготовки музикантів-духовиків і в педагогічній практиці.

Усі ці напрями охоплюють основний теоретичний і практичний зміст феномена духової музики й основні види її виконавства.

Використана література:

1. Круль П. Ф. Генезис духового та ударного інструментального виконавства України: автореф. дис. ... докт. мистецтвознавства: 17.00.01 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2001. 30 с.
2. Богданов В. О. Шляхи розвитку духового музичного мистецтва в Україні (від витоків до початку ХХ століття): автореф. дис. ... докт. мистецтвознавства: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2008. 32 с.
3. Рудчук Ю. А. Духова музика України у ХVІІІ – ХІХ століттях: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Держ. акад. керів. кадрів культури і мистец. Київ, 2001. 19 с.
4. Березин В. В. Духовые инструменты в музыкальной культуре классицизма: автореф. дисс. ... докт. искусствоведения: 17.00.02. Москва: ИОСО РАО, 2000. 40 с.
5. Косенко П. Б. Методика особистісно орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 20 с.
6. Мозгальова Н. Г. Формування музичного мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2002. 18 с.
7. Посвалюк В. Т. Шляхи становлення і проблеми розвитку української школи виконавства на трубі: історичний, професійно-виконавський, теоретико-методичний аспекти: автореф. дис. ... докт. мистецтвознавства: 17.00.03 / НАН України. Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2008. 36 с.
8. Марценюк Г. П. Етапи становлення та проблеми розвитку українського тромбонного виконавства (кінець ХІХ – ХХ сторіччя). Історичні та методичні аспекти: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2011. 18 с.
9. Федорков О. В. Український ансамбль тромбонів у контексті світового музичного мистецтва: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. Харків, 2008. 18 с.
10. Громченко В. В. Кларнет у музичній культурі Європи ХVІІІ ст.: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Одес. держ. муз. акад. ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2007. 19 с.
11. Понькіна А. М. Саксофон у музичній культурі ХХ століття (на матеріалі сонатної творчості зарубіжних та українських композиторів): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. Харків, 2009. 19 с.

12. Палійчук І. С. Український концерт для мідних духових інструментів (1950–2000): формування, усталення, модифікації жанру: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / НАН України. Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2007. 20 с.
13. Вискова І. В. Пути расширения выразительных возможностей деревянных духовых инструментов в музыке второй половины XX века: автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2009. 21 с.
14. Кириллов С. В. Техника игры на саксофоне и проблемы интерпретации оригинальных произведений: автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2010. 20 с.
15. Бучнев А. А. Особенности использования технических средств в обучении и игре на духовых инструментах: автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2002. 20 с.
16. Тихомиров С. С. Сбережение оркестровых средств как принцип инструментовки в жанрах отечественной духовой музыки: автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2008. 20 с.
17. Лабунець В. М. Методична система інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... докт. пед. наук / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 42 с.
18. Федоришин В. І. Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 18 с.
19. Федоришин В. І. Теорія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики на акмеологічних засадах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 44 с.
20. Паньків Л. І. Теорія та методика підготовки майбутнього вчителя до керівництва учнівськими музичними колективами: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 19 с.
21. Палаженко О. П. Методика формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 20 с.
22. Круль П. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу: малодосліджені сторінки історії. Київ: Вид-во НАН України, 2000. 324 с.
23. Богданов В. О. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку XX ст. Харків: Основа, 2000. 334 с.; Богданов В. О. Історія духового музичного мистецтва України (від витоків до початку XX ст.): монографія. Харків: ФОП Сілічев, 2007. 350 с.
24. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Киев: ТОВ «Задруга», 2010. 320 с.
25. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Книга II. Киев: ТОВ «Задруга», 2012. 408 с.
26. Апатский В. Н. Основы теории и методики духового музыкально-исполнительского искусства: учебное пособие. Киев: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. 432 с.
27. Вовк Р. А. Портрети корифеїв. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. 225 с.
28. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя: збірник наукових праць / упорядник С. Д. Цюлюпа. Рівне: Волинські обереги, 2017. Вип. 9. 200 с.
29. Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського: Актуальні питання духового виконавства в сучасній Україні (до 100-річчя НМАУ імені П. І. Чайковського) / упорядкування Р. А. Вовк та А. Я. Кушнір. Київ, 2013. Вип. 100. 208 с.
30. Рогаль-Левицкий Д. Р. Современный оркестр: в 4 т. Москва: Государственное музыкальное издательство, 1953–1956.
31. Усов Ю. А. История зарубежного исполнительства на духовых инструментах. Москва: Музыка, 1978. 184 с.; Усов Ю. А. История отечественного исполнительства на духовых инструментах. Москва: Музыка, 1975. 200 с.

References:

1. Krull P. F. Genesis of Wind and Percussion Instrumental Performance of Ukraine: Author's abstract. Dis ... Dr. of Art.: 17.00.01 / P. F. Krul; National muse acad. Ukraine to them P.I. Tchaikovsky K., 2001. 30 p.
2. Bogdanov V. O. Ways of development of brass music in Ukraine (from the origins to the beginning of the twentieth century): author's abstract. Dis ... Dr. of Art.: 17.00.03 / V. O. Bogdanov; National muse acad. Ukraine to them P.I. Tchaikovsky K., 2008. 32 p.3. Rudchuk Yu. A. Dukhovaya music of Ukraine in the XVIII–XIX centuries: Author's abstract. Dis ... Cand. art criticism: 17.00.01 / Yu. A. Rudchuk; The state acad. guides frames of culture and artist. K., 2001. 19 p.
3. Berezin V. V. Spiritual instruments in the musical culture of classicism / Author's abstract ... the doctrine of art criticism. 17.00.02 / V. V. Berezin. Moscow: IOSO RAO, 2000. 40 p.
4. Kosenko P. B. Method of personally oriented learning of the game on the musical instrument of the future teacher of music: author's abstract. Dis ... Cand. ped Sciences: 13.00.02 / P. B. Kosenko; National ped Untitled MP Drahomanov K., 2009. 20 p.
5. Mozgalova N. G. Formation of musical thinking of the future teacher of music in the process of instrumental preparation: Author's abstract. Dis ... Cand. ped Sciences: 13.00.02 / N. G. Mozgalova; National ped Untitled MP Drahomanov K., 2002. 18 p.
6. Posvalyuk V. T. Ways of formation and problems of development of the Ukrainian school of performing on the trumpet: historical, professional-performing, theoretical and methodical aspects: author's abstract. Dis ... Dr. of Art.: 17.00.03 / V. T. Posvalyuk; NAS of Ukraine. Institute of Art History, Folklore Studies and Ethnology. M. T. Rylsky. K., 2008. 36 с.
7. Martsenyuk G. P. Stages of formation and problems of development of Ukrainian trombone performance (end of XIX–XX centuries). Historical and methodical aspects: author's abstract. dis ... Candidate art known : 17.00.03 / G. P. Martsenyuk; National muse acad. Ukraine to them P. I. Tchaikovsky. K., 2011. 18 p.
8. Fedorkov O. V. Ukrainian ensemble of trombones in the context of world musical art: author's abstract. Dis ... Cand. art criticism: 17.00.03 / O. V. Fedorkov; Hark state un-m artist. them I. P. Kotlyarevsky. Kh., 2008. 18 p.
9. Gromchenko V. V. Clarinet in the musical culture of Europe in the XVIII century.: author's abstract. Dis ... Cand. art studies: 17.00.03 / V. V. Gromchenko; Odessa state muse acad. them A. V. Nezhdanova. Odessa, 2007. 19 p.
10. Ponkina A. M. Saxophone in the musical culture of the XX century (on the material of sonat creativity of foreign and Ukrainian composers): author's abstract. Dis ... Cand. art criticism: 17.00.03 / A. M. Ponkin; Hark state un-m artist. them I. P. Kotlyarevsky. Kharkiv, 2009. 19 p.
11. Paliychuk I. S. Ukrainian concert for copper wind instruments (1950–2000): formation, installation, modification of the genre: author's abstract. Dis ... Cand. art criticism: 17.00.03 / I. S. Paliychuk; NAS of Ukraine. Institute of Art History, Folklore Studies and Ethnology. M. T. Rylsky. K., 2007. 20 p.

12. Viskova I. V. Ways of expanding the expressive possibilities of wooden clergymen in the music of the second half of the 20th century: Autorefdis ... Candidate of Art History: 17.00.02 / Moscow. state Conservatory of them P. I. Tchaikovsky. Moscow, 2009. 21 p.
13. Kirillov S. V. Technique of playing saxophone and problems of interpretation of original works: Autoref ... dis Candidate of Art History: 17.00.02 Moscow. state Conservatory of them P. I. Tchaikovsky. Moscow, 2010. 20 p.
14. Buchnev A. A. Features of the use of technical means in training and playing on wind instruments: Autoref ... dis candidate of art history: 17.00.02 / Moscow. state Conservatory of them P. I. Tchaikovsky. Moscow, 2002. 20 p.
15. Tikhomirov S. C. The saving of orchestral funds as a principle of instrumentation in the genres of Russian brass music: Autoref ... dis candidate of art history: 17.00.02 / Moscow. state Conservatory of them P. I. Tchaikovsky. Moscow, 2008. 20 s
16. Labunets V. M. Methodical system of instrumental and performing training of the future teacher of music: author's abstract. Dis ... Dr. Ped. Sciences / V. M. Labunets; National ped Untitled M. P. Drahomanov. Kiev, 2015. 42 s.
17. Fedorishin V. I. Formation of executive skills of students of musical-pedagogical faculties in the process of collective music-making: Author's abstract. Dis ... Cand. ped Sciences: 13.00.02 / V. I. Fedorishin; National ped Untitled M. P. Drahomanov. K., 2006. 18 p.
18. Fedorishin V. I. Theory and methods of professional training of future music teachers on the basis of acmeology [Text]: author's abstract. dis ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.02 / Fedorishin Vasily Ilyich; National ped Untitled M. P. Drahomanov. Kyiv, 2014. 44 p.
19. Pankov L. I. Theory and methodology of preparing a future teacher for leadership in student musical collectives: Author's abstract. Dis ... Cand. ped Sciences: 13.00.02 / L. I. Pankov; National ped Untitled M. P. Drahomanov. K., 2005. 19 p.
20. Palazhenko O. P. Method of formation of executive skills of adolescents in the process of learning games on wind instruments: dissertation diss. ... Candidate ped Sciences: 13.00.02 / O. P. Palazhenko; National Ped. Untitled M. P. Drahomanov. Kyiv, 2015. 20 p.
21. Krul P. National Spiritual Instrumental Art of the Ukrainian People: Less-Explored History Pages / P. Krul. K.: View of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2000. 324 p.
22. Bogdanov V. O. History of the Spiritual Musical Art of Ukraine: From ancient times to the beginning of the twentieth century. / Bogdanov V. O. Kh.: Osнова, 2000. 334 s.; Bogdanov V. O. History of the Spiritual Music Art of Ukraine (from the origins to the beginning of the twentieth century.): monograph / V. O. Bogdanov. Kharkiv: FIL Silichev, 2007. 350 p
23. Apatsky V. N. The History of Brass Musical-Performing Art / V. N. Apatsky. K.: LLC «Zadruga», 2010. 320 p.
24. Apatsky V. N. The history of brass musical and performing arts. Book II / V. N. Apatsky. K.: LLC «Zadruga», 2012. 408 p.
25. Apatsky V. N. Fundamentals of Theory and Methodology of Brass Musical-Performing Arts: A Study Guide / V. N. Apatsky. K.: NMAU them. P. I. Tchaikovsky, 2006. 432 p.
26. Vovk R. A. Portrait of Coryphaeus / R. A. Wolf. K.: NMAU them. P. I. Tchaikovsky, 2013. 225 p.
27. History of formation and prospects of development of wind music in the context of national culture of Ukraine and abroad. Collection of scientific works. Issue 9 / Administrator S. D. Tsyulupa. Rivne: Volyn's Amulets, 2017. 200 p.
28. Scientific journal of the Pyotr I. Tchaikovsky NMAU: Actual issues of wind performances in modern Ukraine (to the 100th anniversary of the P. Tchaikovsky National Academy of Sciences) / [ordering R. A. Vovk and A. Ya. Kushnir]. K., 2013. Vip. 100. 208 s.
29. Rogal-Levitsky D. R. Contemporary Orchestra. In 4 t. / D. R. Rogal-Levitsky M.: State Musical Publishing House, 1953–1956.
30. Usov Yu. A. The History of Foreign Performing on Wind Instruments / Usov Yu. A. M.: Music, 1978. 184 s.; Usov Yu. A. The history of domestic performance on wind instruments / Usov Yu. A. M.: Music, 1975. 200 p.

Stepanova A. O. Wind music and spiritual education: Historiography and reality

The article covers the main scientific and scientific-pedagogical researches on the development of wind music and performance on wind instruments.

Learning the playing wind instruments is an integral part of musical and pedagogical science, which examines the general laws of the learning process. Domestic pedagogical science in the field of performances on wind instruments is not more than 80 years old.

The purpose of the article is to highlight the main scientific and scientific-pedagogical research on the development of wind music and performance on wind instruments.

Historiography of scientific research and scientific research is quite large and varied in content. We conventionally divided it into four directions:

The first direction is domestic and foreign scientific research (dissertation), the topics of which are related to the history of the development of wind instruments and performances, their role in the development of the general world and domestic musical culture.

The second direction – research (dissertation and scientific and methodological works), the subject of which is related to the improvement of technique of performance on wind instruments in accordance with their classification: wood, copper.

The third direction is a research (dissertation) on the problems of training pedagogical staff for learning games on wind instruments, heads of wind musical groups (orchestras, ensembles).

The fourth direction is fundamental monographic works, study guides, which are recognized in professional circles at the state level and recommended for the dissemination, study and application in practical work on the preparation of musicians-bikers and in pedagogical practice.

All these areas cover the main theoretical and practical content of the wind music phenomenon and the main types of its performance.

Key words: *playing the wind musical instruments, research in the field of wind music.*